OIKEUSMINISTERIÖ

OM/1/822/2016

1.9.2016

OIKEUSMINISTERIÖN EU-VAIKUTTAMISSUUNNITELMA VUODELLE 2017

OIKEUSMINISTERIÖ

OM/1/822/2016

1.9.2016

Sisällys

1 YLEISET LÄHTÖKOHDAT 2
2 OIKEUSMINISTERIÖN EU-PRIORITEETIT VUODELLE 2017 3
3 OIKEUSPOLITIIKAN KEHITTÄMINEN JA PERUSOIKEUDET EU:SSA 4
4 SIVIILIOIKEUDELLINEN YHTEISTYÖN KEHITTÄMINEN 6
4.1 Selkeät ja kattavat lainvalintasäännöt kansainvälisiä (perhe)tilanteita varten 6
4.2 Rajat ylittävät menettelyt ja riitojen ratkaisu 6
5 RIKOSOIKEUDELLISEN YHTEISTYÖN KEHITTÄMINEN 7
5.1 Päätösten ja tuomioiden vastavuoroinen tunnustaminen yhteistyön kulmakivenä 7
5.2 Terrorismin torjunta, sisäinen turvallisuus ja vakava rajat ylittävä rikollisuus 8
5.3 Euroopan syyttäjänviraston perustaminen ja Eurojustin kehittäminen 9
5.4 Rikosten uhrien oikeudet ja prosessuaaliset oikeudet 10
6 HENKILÖTIETOJEN SUOJA 10
7 EU-KANSALAISUUS, AVOIMUUS JA HYVÄ HALLINTO 11
8 OIKEUDELLISEN YHTEISTYÖN ULKOSUHDEULOTTUVUUS 12
9 KULUTTAJAN OIKEUDET SISÄMARKKINOILLA JA EUROOPPALAISEN YHTIÖOIKEUDEN KEHITTÄMINEN 13

1 YLEISET LÄHTÖKOHDAT

Pääministeri Juha Sipilän hallitus valmistelee vuosittain valtioneuvoston EU-vaikuttamisstrategian, joka annetaan eduskunnan käsiteltäväksi. Oikeusministeriö on jo vakiintuneesti asettanut ministeriön EU-tavoitteet ja määrittänyt EU-vaikuttamisen prioriteetit jokaista EU-puheenjohtajakautta varten. Ministeri Lindströmin ohjelma oikeudenhoidon kehittämiseksi nostaa vahvan EU-vaikuttamisen yhdeksi oikeudenhoidon neljästä pilarista. Tässä OM:n EU-vaikuttamissuunnitelmassa asetetaan EU-vaikuttamisen prioriteetit vuodelle 2017 (luku 2) ja käsitellään EU-vaikuttamisen sektorikohtaiset tavoitteet kaikilla OM:n toimialaan kuuluvilla EU-toiminnan aloilla (luvut 3-9). Vaikuttamissuunnitelma käsitellään ministeriön EU- ja kv. asioiden johtoryhmässä samanaikaisesti EU-hankeluettelon kanssa, jotta ministeriön johdolla on mahdollisuus arvioida samanaikaisesti kaikkia oikeusministeriön toimialalla valmisteltavana olevia, lähiaikoina käsittelyyn tulevia sekä täytäntöönpantavana olevia EU-hankkeita.

EU-asioiden laajuus ja määrä sekä monien ajankohtaisten EU-hankkeiden yhteiskunnallinen merkittävyys asettavat suuria haasteita oikeusministeriön voimavaroille. Haasteena on pystyä vaikuttamaan kansallisen lainvalmistelutyön ohella komissiossa valmisteluvaiheessa olevien EU-lainsäädäntöhankkeiden ennakkovalmisteluun. EU-sääntelyn yhteensopivuus Suomen oikeusjärjestelmän kanssa edellyttää aktiivista osallistumista lainsäädäntötyöhön neuvoston työryhmissä ja vaikuttamista Euroopan parlamentissa vireillä oleviin keskeisiin neuvotteluihin. Priorisointi on välttämätöntä ja sitä toteutetaan myös tämän asiakirjan avulla. Vaikka tärkeäksi katsottuja hankkeita priorisoidaan, yhtäkään lainsäädännön alaan kuuluvaa EU-hanketta ei voi jättää hoitamatta. EU-agendan kokonaisvaltaisen seurannan merkitys kasvaa Suomen EU-puheenjohtajakauden (syksy 2019) lähestyessä.

Oikeusministeriö toteuttaa kohdennettua EU-vaikuttamista tähän muistioon kirjattujen tavoitteiden pohjalta. Vaikuttamista toteutetaan tapauskohtaisesti säännöllisellä yhteydenpidolla muihin jäsenvaltioihin, komissioon ja Euroopan parlamenttiin sekä aktiivisella osallistumisella neuvostotyöhön. Ministeriö hyödyntää myös lyhytaikaisia työskentelymahdollisuuksia EU-toimielimissä.

2 OIKEUSMINISTERIÖN EU-PRIORITEETIT VUODELLE 2017

Vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueen kehittäminen. Hallitusohjelman mukaan EU:n tärkein tehtävä on rauhan, turvallisuuden, vaurauden ja oikeusvaltion turvaaminen. Suomi vaikuttaa vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueen kehittämiseen EU:ssa niiden strategisten suuntaviivojen pohjalta, jotka Eurooppa-neuvostossa kesäkuussa 2014 hyväksyttiin. Vaikuttamisen tärkeyttä korostaa osaltaan se, että keskinäiseen luottamukseen perustuvan oikeuden ja perusoikeuksien alueen kehittäminen sekä sisäisen turvallisuuden vahvistaminen kuuluvat myös Junckerin komission painopisteisiin. On tärkeää, että EU keskittyy olennaiseen ja että komission vuoden 2017 työohjelma sisältää vain sellaisia uusia säädöshankkeita, jotka ovat vaikutusarvioinneissa ja kuulemismenettelyissä todettu tarpeellisiksi.

Vastavuoroinen tunnustaminen. Ministeri Lindströmin ohjelma oikeudenhoidon kehittämiseksi asettaa tavoitteeksi sen, että oikeudellinen yhteistyö jatkossakin perustuu vastavuoroisen tunnustamisen periaatteeseen eikä liian pitkälle menevään lainsäädäntöjen harmonisointiin. Tämä on Suomen painopisteenä myös valmistauduttaessa OSA-sektorin strategisten suuntaviivojen puolivälin arviointiin (2017). Vastavuoroisen tunnustamisen periaatteen toteuttamisen kannalta jäsenvaltioiden luottamus toistensa oikeusjärjestelmien toimivuuteen on ensiarvoisen tärkeää ja siksi Suomelle ei ole yhdentekevää, miten oikeuslaitokset muissa jäsenvaltioissa toimivat. Oikeusministeriö vaikuttaa siihen, että EU:ssa tunnistetaan jäsenvaltioiden oikeuslaitosten rooli oikeusvaltioperiaatteen turvaajana, EU-oikeuden täytäntöönpanon valvojana ja investointien edellytysten luojana.

Terrorismin vastainen toiminta. EU:n terrorismin vastaista toimintaa on tehostettava toteuttamalla jo sovitut toimenpiteet ja hyödyntämällä täysimääräisesti olemassa olevia yhteistyövälineitä. EU:n terrorismidirektiivi on uudistettava jo vuoden 2016 aikana. Lisäksi on panostettava väkivaltaisen radikalisaation ehkäisemiseen ja tiedonvaihdon lisäämiseen lainvalvonta- ja oikeusviranomaisten välillä. Myös EU-maiden välistä rikosrekisteritietojen vaihtoa koskevaa sääntelyä on uudistettava niin, että tietojenvaihto ulotetaan myös kolmansien maiden kansalaisten EU-maissa saamiin rikostuomioihin. Tämä on toteuttava tavalla, joka on kustannustehokas ja huomioi perusoikeusvaatimukset. Suomi suhtautuu tässä vaiheessa torjuvasti siihen, että järjestelmä luotaisiin keskitettynä EU-tason tietojärjestelmänä, koska avoinna olevia kysymyksiä ei vielä tyydyttävästi ole ratkaistu. EU:ssa tarvitaan myös lentoyhtiöiden ja kansalaisten kannalta nykyistä selkeämpi järjestely lentomatkustajatietojen (PNR) siirtämiseksi EU:sta kolmansille maille silloin, kun tämä on välttämätöntä. On tärkeää, että komissio etenee asiassa nopeasti heti sen jälkeen, kun EU-tuomioistuin on antanut asiasta suuntaviivoja. Koska digitalisaatio on muuttanut rikollisuuden muotoja, selvittämistä ja tutkintaa sekä terrorismirikosten että muiden rikosten osalta, Suomi pitää tärkeänä selvittää, miten sähköisessä muodossa olevan todistusaineiston saamista rajojen yli voidaan sujuvoittaa.

Kuluttajansuojalainsäädäntö. EU:n kuluttajansuojalainsäädännön oikein kohdennettua harmonisointia digitaalisten sisämarkkinoiden toimivuuden edistämiseksi ja rajat ylittävän sähköisen kaupan helpottamiseksi on jatkettava. Direktiivineuvotteluissa tavaroiden verkkokaupasta ja digitaalisia sisältöjä koskevista sopimussäännöistä Suomi vaikuttaa aktiivisesti torjuakseen mahdollisimman tehokkaasti sopimusoikeudellisten säännösten hajaantumisen myyntikanavan ja tarjottavan kulutushyödykkeen mukaan, ja pyrkii siten ehkäisemään sääntelyn monimutkaistumisen niin yritysten, kuluttajien kuin valvontaviranomaisten kannalta. Suomi pitää myös tervetulleena komission käynnistämään tiettyjen EU:n kuluttajansuojasäädösten kokonaisvaltaisempaa tarkastelua (REFIT), mutta katsoo, että tarkastelu pitäisi laajentaa kattamaan kuluttajansuojan koko kenttä. Lainsäädäntöä tulisi yksinkertaistaa pyrkimällä sektorikohtaisesta erityissääntelystä kaikenlaisia hyödykkeitä koskevaan yleissääntelyyn.

Euroopan syyttäjävirasto. EU:n budjetin nettomaksajamaana Suomen intressissä on varmistaa, että EU-budjettiin kohdistuvat petokset selvitetään ja estetään, ja että näin saadut varat palautuvat takaisin jäsenmaille ja unionille. Euroopan syyttäjänviraston perustaminen tätä tarkoitusta varten on toteutettava tavalla, joka tuo lisäarvoa, on kustannustehokas ja kunnioittaa perussopimuksen määräyksiä. Oikeusministeriö käynnistää selvityksen Euroopan syyttäjänviraston hyödyistä ja haitoista Suomelle. Suomi edellyttää myös komissiolta uutta EU-tason kustannus-hyötyarviota. Näiden selvitysten perusteella tehdään päätös siitä, onko Suomen edun mukaista osallistua viraston toimintaan.

Maksukyvyttömyys. Suomelle on tärkeää, että kaikissa EU:n jäsenvaltioissa maksukyvyttömyysmenettelyt toimivat tehokkaasti ja mahdollistavat elinkelpoisten yritysten tervehdyttämisen sekä mahdollisimman korkean velkojen takaisinperintäasteen. EU:ssa tarvitaan vertaispainetta niille jäsenvaltioille, joiden maksukyvyttömyysjärjestelmät eivät ole tehokkaita. Mahdolliset EU-tason lainsäädäntötoimenpiteet tulee kuitenkin toteuttaa perussopimusten asettamissa rajoissa. EU-tason harmonisointi (komission ehdotus vuoden 2016 lopulla) ei saa johtaa siihen, että kansallista maksukyvyttömyysjärjestelmää joudutaan EU-sääntelyn takia heikentämään.

Hyvä hallinto. Ministeri Lindströmin oikeudenhoidon kehittämisohjelman toimenpiteisiin kuuluu vaikuttaminen siihen, että korruption torjunta nostetaan EU-agendalle nykyistä näkyvämmin ja että EU:n toimielimet toimivat avoimesti, riippumattomasti ja hyvän hallinnon periaatteiden mukaisesti. Suomi jatkaa vaikuttamista myös siihen, että oikeusvaltioperiaatteen toteutumisen seurantaa EU:ssa vahvistetaan ja että paremman ja järkevän sääntelyn työtä jatketaan.

Brexit. Oikeusministeriö valmistautuu osaltaan UK:n EU-eroon, eron vaikutusten arviointiin ja Suomen intressien turvaamiseen neuvotteluprosessin aikana.

3 OIKEUSPOLITIIKAN KEHITTÄMINEN JA PERUSOIKEUDET EU:SSA

Suomi vaikuttaa vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueen kehittämiseen EU:ssa hallitusohjelman ja ministeri Lindströmin oikeudenhoidon kehittämisohjelman pohjalta. Tavoitteena on, että oikeudellinen yhteistyö jatkossakin perustuu vastavuoroisen tunnustamisen periaatteeseen eikä liian pitkälle menevään lainsäädäntöjen harmonisointiin. Tämä on Suomen painopisteenä myös valmistauduttaessa OSA-sektorin strategisten suuntaviivojen puolivälin arviointiin (2017). Asialla on erityistä merkitystä Suomelle siksi, että OSA-sektorin seuraavien suuntaviivojen valmistelu voi ajoittua Suomen EU-puheenjohtajakaudelle 2019.

Suomi korostaa, että ajankohtainen maahanmuuttokriisi heijastuu myös oikeusasioihin sekä kansallisella että EU-tasolla. Suomi hyödyntää tehokkaasti yhteistyötä EU-maiden oikeusministereiden kesken, koska se antaa mahdollisuuden kansallisten ratkaisujen vertaisarviointiin ja hyvien käytäntöjen vaihtamiseen esim. siltä osin, kun kyse on turvapaikanhakijoiden oikeusturvasta. Suomi on tiivistänyt asiassa vuoropuhelua myös pohjoismaiden ja Baltian maiden kanssa.

Suomi on eri yhteyksissä korostanut tarvetta vahvistaa EU:n yhteisiä arvoja, ml. oikeusvaltioperiaate. Suomi tukee komission keskeistä roolia oikeusvaltioperiaatteen noudattamisen seurannassa (komission tiedonanto keväällä 2014, komission vuoropuhelu Puolan kanssa 2016). Neuvoston tavoitteena on ollut pysyvä ja säännöllinen, kaikki jäsenvaltiot tasavertaisesti kattava seurantajärjestely, sisältäen säännönmukaiset keskustelut oikeusvaltioperiaatteen toteutumisesta yleisesti unionissa.

Oikeusvaltioperiaatteen toteutumista ja yhteisten arvojen kunnioittamista edistävät omalta osaltaan myös EU:n liittyminen Euroopan ihmisoikeussopimukseen, EU:n perusoikeusviraston riippumattoman asiantuntemuksen täysimääräinen hyödyntäminen, yhteistyö Euroopan neuvoston kanssa sekä komission vuosittaiset raportit EU:n perusoikeuskirjan täytäntöönpanosta. Myös vuosikausia vireillä olleet neuvottelut EU:n yhdenvertaisuusdirektiivistä tulisi saada päätökseen, vaikka yksimielisyysvaatimus neuvostossa tekee edistymisen vaikeaksi. Suomi tukee komission ehdotusta EU:n perusoikeusviraston uudeksi toimintakehykseksi 2018–2022 ja katsoo, että komission tulisi harkita myös viraston hallintoneuvoston ehdotuksia viraston perustamisasetuksen uudistamiseksi. Tärkeää on, että perusoikeusvirasto voi täysimääräisesti toimia myös poliisi- ja rikosoikeudellisen yhteistyön aloilla.

Suomi vaikuttaa siihen, että korruption torjunta nousee EU-agendalle. Suomi pitää komission käynnistämää EU:n korruptioraportointimekanismia tervetulleena, koska se antaa mahdollisuuden seurata EU:n korruptiotilannetta vertailukelpoisen tiedon pohjalta. Korruptio horjuttaa EU:n yhteistä arvopohjaa ja heikentää luottamusta sekä toisiin jäsenvaltioihin että EU:n instituutioihin. On tärkeää, että EU:n arviointimenettely hyödyntää ja täydentää olemassa olevia kansainvälisiä korruption arviointimenettelyjä (YK, EN/GRECO, OECD) eikä johda päällekkäiseen työhön. Suomi odottaa komission seuraavaa korruptioraporttia syksyllä 2016 ja peräänkuuluttaa EU:n liittymistä GRECOon (Euroopan neuvoston lahjonnan vastainen valtioiden ryhmä). Suomi myös seuraa EP:n käynnistämää keskustelua ilmiantajien suojelusta, josta EP vaatii EU-lainsäädäntöä. Suomessa oikeusministeriön asettama työryhmä on hiljattain laatinut mietinnön, jossa kartoitetaan korruptioepäilyistä ilmoittavien henkilöiden suojelun nykytilaa.

On välttämätöntä, että oikeusvaltioon, perusoikeuksiin ja korruptioon liittyviin ongelmiin puututaan tehokkaasti jo EU-jäsenyysneuvottelujen (Turkki, Montenegro, Serbia) aikana. Suomi tukee uutta jäsenyysneuvottelujen lähestymistapaa, jonka mukaan oikeusvaltiokehityksen haasteisiin puututaan heti jäsenyysneuvottelujen alussa (neuvotteluluvut 23 ja 24). Suomi edellyttää, että laajentumisprosessissa oleville maille asetetut oikeus- ja sisäasioiden jäsenyyskriteerit täyttyvät, EU:n acquis integroidaan käytäntöineen täysimääräisesti ja että hakijamaiden hallinnon valmiudet sen tehokkaaseen käytännön soveltamiseen ovat riittävät. Suomi seuraa edelleen aktiivisesti myös Bulgarian ja Romanian EU-jäsenyyden yhteydessä perustetun ns. yhteistyö- ja seurantamekanismin (CVM) puitteissa maiden edistymistä korruption torjunnassa ja oikeuslaitosuudistuksissa.

Suomi hyödyntää komission vuosittaista oikeusalan tulostaulua (Justice Scoreboard) kansallisessa oikeuspoliittisessa kehittämistyössä, koska se antaa mahdollisuuden verrata Suomen oikeuslaitoksen tehokkuutta ja toimivuutta muihin EU-maihin mm. oikeudenkäyntien keston ja tuomioistuimissa vireillä olevien asioiden määrän osalta. Useat muut jäsenvaltiot ovat EU:n talouspoliittisen koordinaation puitteissa saaneet maakohtaisia suosituksia oikeuslaitosten uudistamiseksi. Suosituksilla huolehditaan siitä, että muutkin jäsenvaltiot tehostavat oikeuslaitostensa toimivuutta ja parantavat ratkaisujen laatua. On tärkeää, että suositukset toteutetaan.

Euroopan sähköisen oikeuden strategian (2014–2018) toteuttaminen tukee Suomen hallitusohjelman tavoiteta parantaa oikeudenhoidon palvelutasoa digitalisaation ja uuden teknologian avulla. Suomi osallistuu kymmenistä yksittäishankkeista rakentuvaan yhteistyöhön valikoivasti niin, että työ tukee kansallisia käytännön tarpeita sekä kansallisia kehittämistavoitteita. Tavoitteena on lainkäyttöä koskevan tiedon saatavuuden edistäminen (https://e-justice.europa.eu/home.do), oikeuden saatavuuden helpottaminen ja sähköisten välineiden käytön edistäminen rajat ylittävissä oikeudenkäynneissä (esim. videoneuvottelut, asiakirjojen sähköinen tiedoksianto) sekä oikeusalan viranomaisten keskinäisen tietojenvaihdon helpottaminen. EU-yhteistyön tärkeä lisäarvo muodostuu myös EU:n

puitteissa toimivista lukuisista oikeudellisista verkostoista, joilla tuetaan viranomaisten välistä yhteistyötä, hyvien käytäntöjen vaihtamista ja tiedonkulkua (Euroopan siviili- ja kauppaoikeudellinen verkosto, Euroopan rikosoikeudellinen verkosto, EU:n tuomarikoulutusverkoston EJTN, eurooppalainen oikeusvertailuverkosto, European Network on Contact Points on genocide, war crimes and crimes against humanity -verkosto).

Suomi panostaa myös siihen, että EU:n oikeusalan rahoitusohjelmien resursseja pyritään hyödyntämään kansallisesti nykyistä tehokkaammin koulutukseen sekä oikeudenhoidon uudistamisohjelman tavoitteiden ja yhdenvertaisuuden edistämiseen.

4 SIVIILIOIKEUDELLINEN YHTEISTYÖN KEHITTÄMINEN

4.1 Selkeät ja kattavat lainvalintasäännöt kansainvälisiä (perhe)tilanteita varten

Suomi on liittynyt mukaan tiiviimpään yhteistyöhön, joka on käynnistymässä asetusehdotuksista, jotka koskevat aviovarallisuuteen ja rekisteröityjen parisuhteiden varallisuussuhteisiin liittyviä kansainvälisiä kysymyksiä. Lainsäädäntöprosessi viedään päätökseen viimeistään syksyllä 2016. Yhteistyöhön on osallistumassa ainakin 19 jäsenmaata (BE, BG, CZ, DE, EL, ES, FI, FR, HR, IT, LU, MT, NL, AT, PT, SI, FI, SE, CY). Sääntely helpottaa merkittävästi parisuhteen purkautumiseen liittyvien varallisuusasioiden hoitamista ja niissä asioissa annettujen päätösten tunnustamista silloin, kun asialla on liittymä useampaan kuin yhteen jäsenvaltioon. Suomi valmistelee parhaillaan kantaansa vanhempainvastuuta ja avioliittoa koskevan asetuksen 2201/2003 (ns. Bryssel IIa -asetus) uudistamiseen, joka käynnistyy komission kesäkuussa 2016 antamalla ehdotuksella. Asetusta on perusteltua tarkistaa niin, että tuomioiden tunnustaminen ja täytäntöönpano sekä kaapatun lapsen palauttamismenettelyn tehostuu.

Suomi myös seuraa Euroopan parlamentissa vireillä olevaa selvitystyötä rajat ylittävistä adoptioista sekä adoptiopäätösten rajat ylittävästä tunnustamisesta. EP:n JURI-valiokunta on ehdottanut yhteisiä eurooppalaisia suuntaviivoja lapsen edun huomioimiseksi. Suomi korostaa tältä osin Haagin kansainvälisen yksityisoikeuden konferenssissa hyväksyttyjä EU:ta laajempia instrumentteja, tiedonkulun sujuvoittamista ja sujuvaa viranomaisyhteistyötä.

Seurannassa on myös Euroopan parlamentin selvitystyö ns. holhous- ja edunvalvonta-asioissa. EP on valmistemassa oma-aloitemietintöä haavoittuvassa asemassa olevia aikuisia koskevasta asetuksesta siltä varalta, että jäsenvaltiot eivät ratifioi nykyistä aktiivisemmin Haagin kansainvälistä vuoden 2000 sopimusta. Suomi on ratifioinut Haagin vuoden 2000 sopimuksen, mutta yleisesti ottaen EU:n jäsenmaat ovat ratifioineet sopimusta hitaasti. Suomi korostaa Haagin sopimuksen ensisijaisuutta eikä pidä EU-sääntelyä tässä vaiheessa perusteltuna.

4.2 Rajat ylittävät menettelyt ja riitojen ratkaisu

Suomen ennakollisen EU-vaikuttamisen prioriteettina on ollut se, että tuleva EU-sääntely jäsenvaltioiden maksukyvyttömyyslainsäädäntöjen osittaisesta harmonisoinnista toteutetaan tavalla, joka tukee sitä, että kaikissa jäsenvaltioissa on tehokkaasti toimivat maksukyvyttömyysmenettelyt, mutta ei merkitse taka-askelia Suomen kansallisessa ja eurooppalaisessa vertailussa erittäin tehokkaasti toimivassa maksukyvyttömyysjärjestelmässä. Jo nyt voidaan ennakoida, että tavoitteen saavuttaminen tulee olemaan haastavaa, ja että EU-tason harmonisoinnin riskit kansallisen järjestelmän johdonmukaisuuden näkökulmasta ovat suuret. Komissiolta vuoden 2016 lopulla tuleva ehdotus kattaa säännöksiä ainakin insolvenssimenettelyn varhaisen vaiheen uudelleenjärjestelystä ja uuden mah-

dollisuuden antamisesta elinkelpoisille, vaikeuksiin joutuneille yrityksille sekä yrittäjien vapauttamisesta velkavastuusta. Hanke on osa komission sisämarkkinastrategiaa ja osa EU:n päämarkkinaunionin viimeistelyä.

Suomi vaikuttaa myös siihen, että EU:n siviiliprosessia koskevan sääntelyn vaiheittainen uudistustyö jatkuu siltä osin kun vaikutusarviot osoittavat konkreettisia uudistustarpeita rajat ylittävien riitojen käsittelyn sujuvoittamiseen tähtäävissä EU-instrumenteissa. Bryssel I-asetuksen ja vähäisiä vaatimuksia koskevan asetuksen uudistamisen jälkeen vireille on tulossa EU:n tiedoksiantoasetuksen uudistaminen. Suomi pitää myös esillä pitkäaikaista tavoitetta varmistaa eri ajanjaksoina luotujen EU-instrumenttien johdonmukaisuus ja yhteensopivuus. Suomi suhtautuu toistaiseksi varauksellisesti erityisesti EP:n esittämiin suunnitelmiin yhteisistä eurooppalaisista minimistandardeista siviiliprosessin alalla. EP:n valmisteleman oma-aloitemietinnön ajatuksena on kehittää siviiliprosessia koskevia standardeja samaan tapaan kuin rikosprosessia on viime vuosina kehitetty laatimalla useita epäillyn ja syytetyn oikeuksia koskevia EU-direktiivejä.

Suomi valmistautuu siihen, että keskustelu EU:n mahdollisesta yhteisestä lähestymistavasta ryhmäkanteisiin ja muihin ns. kollektiivisiin oikeussuojakeinoihin jatkuu vuoden 2017 aikana. EU:ssa ei ole annettu asiasta lainsäädäntöä, mutta komissio on antanut jäsenvaltioille vuonna 2013 suosituksen yhteisten periaatteiden soveltamisesta ryhmäkanteisiin ja muihin ns. kollektiivisiin oikeussuojakeinoihin. Suosituksen tavoitteena on parantaa kansalaisten ja yritysten suojaa EU:n lainsäädäntöön perustuvien oikeuksien loukkauksia vastaan. Suosituksen periaatteiden soveltaminen on jäsenvaltioille vapaaehtoista. Komission on viimeistään heinäkuussa 2017 tarkoitus arvioida tilannetta jäsenvaltioiden vuosiraporttien perusteella ja pohtia, tarvitaanko lisätoimenpiteitä suosituksen vaikutuksen tehostamiseksi. Komissio lähetti oikeuskäytäntöä ja lainsäädäntöä koskevan kyselyn on jäsenvaltioille heinäkuussa 2016.

Suomen kanta kollektiivisten oikeussuojakeinojen mahdollistamiseen rajat ylittävissä kuluttajariitaasioissa on EU-valmistelun aikana ollut varovaisen myönteinen. Myös kilpailurikkomusten osalta valtioneuvosto suhtautuu kollektiivisten oikeussuojakeinojen periaatteisiin varovaisen myönteisesti. Kollektiivisiin oikeussuojakeinoihin liittyy kuitenkin moninaisia itse oikeudenkäyntimenettelyyn, sovellettavaan lakiin sekä unionin lainsäädäntötoimivaltaan liittyviä ongelmia.

5 RIKOSOIKEUDELLISEN YHTEISTYÖN KEHITTÄMINEN

5.1 Päätösten ja tuomioiden vastavuoroinen tunnustaminen yhteistyön kulmakivenä

Vastavuoroisen tunnustamisen järjestelmää on hyvä täydentää niin, että yhteistyö kattaa myös jäsenvaltioissa annetut päätökset konfiskaatiosta ja varojen jäädyttämisestä. Asiasta odotetaan komission ehdotusta vuoden 2016 lopulla. Suomi vaikuttaa aktiivisesti siihen, että ehdotus pohjautuu jo hyväksyttyyn konfiskaatiodirektiiviin, jolla jäsenvaltioiden aineellista konfiskaatiolainsäädäntöä on harmonisoitu. Lisäksi tulevassa sääntelyssä tulee huomioida asianomistajan asema. Suomi korostaa vastavuoroisen tunnustamisen instrumenttien tehokasta täytäntöönpanoa kaikissa jäsenvaltioissa, koska siinä on ilmeisiä puutteita ja heikkouksia. On myös tärkeää seurata EU-tuomioistuimen jatkuvasti kehittyvää oikeuskäytäntöä erityisesti eurooppalaisen pidätysmääräyksen osalta.

Suomi tukee komission käynnistämää EU-tason keskustelua vankeinhoidon alalla, koska vastavuoroisen tunnustamisen instrumenttien, kuten vankien siirtoa koskevan puitepäätöksen täysimääräinen hyödyntäminen edellyttää, että viranomainen voi luottaa toisen jäsenmaan vankilaolojen olevan

inhimillisiä ja täyttävän tietyt vähimmäisstandardit. Jatkotyölle antaa hyvän pohjan vuoden 2011 vihreä kirja ja EP:n päätöslauselma sekä EU-tuomioistuimen viimeaikainen oikeuskäytäntö (esim. C-404/15). Toimivaltasyistä vankeusolosuhteisiin on hankala puuttua lainsäädäntötoimin, mutta EU voi tukea jäsenvaltioita rahoituksen ja hyvien käytäntöjen kautta sekä edistämällä Euroopan neuvoston vankilastandardien toimeenpanoa EU-maissa. Suomi vaikuttaa komissiossa vireillä olevaan valmisteluun myös tuomalla esiin Suomen kansallisia kriminaalipoliittisia ratkaisuja, joilla vankilukua on kyetty hallitsemaan.

5.2 Terrorismin torjunta, sisäinen turvallisuus ja vakava rajat ylittävä rikollisuus

Terrorismin torjunta kuuluu Suomen EU-vaikuttamisen painopisteisiin. Suomi vaikuttaa aktiivisesti EU:n terrorismilainsäädännön uudistamiseen niin, että EU:ssa kriminalisoidaan mm. terrorismitarkoituksessa matkustaminen, näiden matkojen rahoitus, järjestäminen ja edistäminen, terrorismitarkoituksessa kouluttautuminen sekä varainhankinta terrorismirikosten tekemistä varten. Näin vahvistetaan mahdollisuuksia puuttua ns. vierastaistelijoiden matkustamiseen. Suomen rikoslainsäädäntö pitkälti vastaa direktiiviehdotuksen velvoitteita. Myös EU-tasolla matkustamisrikokselle on aihetta löytää sisältö, joka on sekä tarkoituksenmukainen että perus- ja ihmisoikeuksien sekä kansainvälisten kriminalisointivelvoitteiden vaatimukset täyttävä. Neuvoston yleisnäkemys antaa hyvän pohjan jatkoneuvotteluille EP:n kanssa.

Suomi pitää perusteltuna rikosrekisteritietojen vaihtamista koskevan ECRIS-järjestelmän täydentämistä niin, että tietojenvaihto kattaisi myös EU:n jäsenvaltioissa rikostuomion saaneet kolmansien maiden kansalaiset. Nykyinen yleinen rikosrekisteritietojen luovuttaminen koskee vain EU:n kansalaisia. Tietojenvaihto kolmansien maiden kansalaisten EU-maissa saamista rikostuomioista on nykyisin hidasta ja tehotonta. Suomi suhtautuu kuitenkin tässä vaiheessa torjuvasti siihen, että järjestelmä luotaisiin keskitettynä EU-tason tietojärjestelmänä. Ratkaisuun liittyy useita merkittäviä, avoimia kysymyksiä, kuten kysymys sormenjälkitietojen käytöstä sekä kysymys säädösinstrumentin luonteesta (asetus/direktiivi). Lisäksi keskitetty järjestelmä edellyttää entistä tarkempaa tietosuojaa ja tietoturvaa koskevaa sääntelyä.

Digitalisaatio on muuttanut rikollisuuden muotoja, selvittämistä ja tutkintaa sekä terrorismirikosten että muiden rikosten osalta. Suomi odottaa komissiolta kesään 2017 mennessä ratkaisuehdotuksia sitä, miten sähköisessä muodossa olevien todisteiden saamista voidaan sujuvoittaa ja nopeuttaa. Suomi jatkaa vaikuttamista komission valmisteluun painopisteenä keskittyminen ns. tilaajatietoihin. Suomelle on tärkeää, että komission työn lähtökohtana on kesäkuun 2016 OSA-neuvostossa hyväksytyt päätelmät ja että Euroopan neuvostossa tehtävä työ tietoverkkorikollisuutta koskevan yleissopimuksen kehittämiseksi otetaan päällekkäisen työn välttämiseksi huomioon. Komissio antaa ensimmäisen arviointiraporttinsa asiasta joulukuussa 2016. Tietoverkkorikollisuuden torjumista koskeva ns. yhteinen arviointi kohdistuu syksyllä 2016 Suomeen.

EU-yhteistyö väkivaltaisen radikalisoitumisen torjumisessa on Suomelle keskeistä ja komission hiljattain antama tiedonanto antaa hyvän pohjan jatkotyölle. Verkostoyhteistyö antaa Suomelle arvokasta käytännön tietoa esim. uusista keinoista, joilla eri jäsenvaltiot pyrkivät torjumaan vankiloissa tapahtuvaa radikalisoitumista.

Neuvotteluja laitonta huumausainekauppaa koskevan puitepäätöksen (2004/757/YOS) muuttamisesta jatketaan. Käynnistymässä olevan laitonta maahantuloa koskevan puitepäätöksen (2002/946/JHA) uudistamistyön osalta Suomen lähtökohtana on, että EU:n jo olemassa oleva lainsäädäntö asettaa varsin ankarat rikosoikeudelliset sanktiot erityisesti laittoman maahantulon törkeil-

le muodoille. Laittoman siirtolaisuuden vastaisessa toiminnassa rikosoikeus on viimesijainen keino ja ensisijaisesti pitäisi puuttua ihmissalakuljetukseen esimerkiksi puuttumalla sen syihin ja tehostamalla rajavalvontaa.

Aineellisen rikosoikeuden alalla Suomi lisäksi varautuu maksuvälinepuitepäätöksen (2001/413/YOS) uudistamiseen vuoden 2017 aikana. Euroopan turvallisuusagendan mukaan ympäristörikoksia koskevaa sääntelyä arvioidaan ja ehdotuksia tehdään vuoden 2016 aikana. Rikosoikeudellisia kysymyksiä on noussut esiin EU:ssa käynnistyneessä keskustelussa luonnonvaraisten eläinten ja kasvien laittomasta kaupasta. Suomi on osallistunut keskusteluun aktiivisesti korostamalla, että laittomassa kaupassa kiinnijäämisriskin kasvattaminen on olennaisempaa kuin rangaistustasojen harmonisointi. Kiinnijäämisriskiä voidaan kasvattaa muun muassa panostamalla valvontaan ja rikosten tutkintaan sekä parantamalla rajat ylittävää yhteistyötä. Rangaistustasot on perusteltua jättää jäsenvaltioiden harkintaan, jotta jäsenvaltioiden lainsäädännön sisäinen johdonmukaisuus voidaan turvata.

Suomi seuraa komission valmistelutyötä myös niiden hankkeiden osalta, jotka on kirjattu keväällä 2016 julkaistuun tiedonantoon ”todellisesta turvallisuusunionista”. Tulossa on säädösehdotuksia rahanpesurikoksista (joulukuu 2016) ja kulttuuriomaisuuden laittomasta kaupasta (kevät 2017).

Suomi pitää tärkeänä, että komissio antaa pian kokonaisvaltaisen ehdotuksen EU:n uudeksi ihmiskaupan vastaisen toiminnan strategiaksi.

Suomi pitää hyödyllisenä hiljattain käynnistynyttä eurooppalaista yhteistyötä viharikosten torjumiseksi ja toivottaa tervetulleeksi komission ja internetpalvelun tarjoajien sopimat uudet käytännesäännöt asiasta.

5.3 Euroopan syyttäjänviraston perustaminen ja Eurojustin kehittäminen

Suomen keskeisenä tavoitteena säilyy myös vuonna 2017 se, että Euroopan syyttäjänviraston perustaminen toteutetaan tavalla, joka tuo lisäarvoa, on kustannustehokasta ja kunnioittaa perussopimuksen määräyksiä. Oikeusministeriön EU-vaikuttamisen prioriteetteihin on kuulunut aktiivinen ja rakentava osallistuminen valmistelutyöhön, jonka tarkoituksena on tehostaa EU:n budjettiin kohdistuvien rikosten tutkintaa. Nettomaksajamaana Suomen intressissä on EU:n budjettiin ja muihin taloudellisiin etuihin kohdistuvien petosten torjuminen ja rikosvastuun toteutuminen myös näissä rikoksissa. Vuosien vaikuttamistyössä viraston perustamisasetukseen on saatu neuvoteltua useita parannuksia komission alkuperäiseen asetusehdotukseen nähden. Oikeusministeriö käynnistää selvityksen Euroopan syyttäjänviraston hyödyistä ja haitoista Suomelle. Suomi edellyttää myös komissiolta uutta EU-tason kustannus-hyötyarviota. Näiden selvitysten perusteella tehdään päätös siitä, onko Suomen edun mukaista osallistua viraston toimintaan vai jättäytyykö Suomi tiiviimmän yhteistyön (SEUT 86) ulkopuolelle. Lisäarvon näkökulmasta tärkeää on myös se, että mahdollisimman moni jäsenmaa osallistuu viraston toimintaan.

Suomi jatkaa rakentavasti neuvotteluja ns. unionipetosdirektiivistä, jolla yhtenäistetään unionin taloudellisten etujen suojaamista koskevat rikosoikeudelliset säännökset. Direktiivillä määritellään samalla ne rikokset, joita EPPO tulee tutkimaan. Neuvottelut EP:n kanssa ovat joutuneet umpikujaan toimielinten ollessa erimielisiä siitä, tulisiko ALV-petosten kuulua em. instrumenttien soveltamisalaan. Suomi on valmis etsimään ratkaisuja myös ALV-petosten osalta.

Pienenä maana Suomi hyötyy myös merkittävästi EU:n jäsenmaiden tutkinta- ja syyttäjäviranomaisten yhteistyöelimen Eurojustin uudistamisesta ja pitää tärkeänä, ettei EPPO:n perustaminen heiken-

nä Eurojustin asemaa. Myös Eurojustin uudistamistyö on saatava päätökseen. Suomi valmistautuu käsittelemään Eurojustin ja kolmansien maiden välisiä yhteistyösopimuksia, joita koskevia tunnusteluja on vireillä Serbian, Albanian, Bosnia ja Hertsegovinan, Israelin ja Turkin kanssa. Neuvottelut Venäjän kanssa on toistaiseksi jäädytetty.

5.4 Rikosten uhrien oikeudet ja prosessuaaliset oikeudet

EU-yhteistyö rikosten uhrien aseman parantamiseksi ja uhrien palvelujen kehittämiseksi käytettävissä oleva EU-rahoitus tukee Suomen hallituksen tavoitetta parantaa rikoksen uhrin asemaa. On tärkeää, että tuore EU-lainsäädäntö rikoksen uhrin asemasta ja oikeuksista sekä lähestymiskielloista pannaan kaikissa maissa tehokkaasti täytäntöön, jotta rikoksen uhrin oikeudet myös rajat ylittävissä tapauksissa on turvattu. Nykyistä tehokkaampaa tiedonvaihtoa ja toimivaltaisen viranomaisten yhteistyötä tarvitaan myös siltä osin, kun kyse on rikoksen uhrille maksettavista korvauksista rajat ylittävissä tilanteissa. Sen sijaan Suomi ei tässä vaiheessa pidä perusteltuna käynnistää rikoksen uhrille maksettavia korvauksia koskevan direktiivin (2004/80/EY) uudistustyötä, jota komissio on pohtinut.

Suomen keskeisenä EU-oikeuspoliittisena linjauksena on, että toimiakseen sujuvasti EU:n rikosoikeusyhteistyössä tarvitaan myös rikoksesta epäiltyjen ja syytettyjen minimioikeuksia vahvistavia instrumentteja. Näillä ns. prosessuaalisten oikeuksien tiekarttaan kuluvilla säännöillä lisätään kansalaisten luottamusta viranomaisten toimintaan ja jäsenmaiden luottamusta toistensa järjestelmiin. Tiekartan viidestä direktiivistä viimeinen on parhaillaan viimeisteltävänä (direktiivi oikeudesta oikeusapuun). Suomi on onnistunut neuvottelutavoitteissaan niin, että sääntelyn lähtökohdaksi on otettu Euroopan ihmisoikeussopimuksen oikeudenmukaiselle oikeudenkäynnille asettamat vaatimukset siten kuin ne ilmenevät Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännössä. Suomi on myös pystynyt varmistamaan sen, että sääntelyn kehittämisessä on otettu huomioon muun muassa jäsenvaltioiden erilaiset oikeudenkäynnin ulkopuoliset menettelyt, kuten esimerkiksi suomalaiset rikesakko- ja rangaistusmääräysmenettelyt. Vuonna 2017 on keskityttävä prosessuaalisten oikeuksien direktiivien tehokkaaseen täytäntöönpanoon kaikissa jäsenvaltioissa.

6 HENKILÖTIETOJEN SUOJA

Ministeri Lindströmin oikeudenhoidon uudistusohjelman toimenpiteisiin kuuluu EU:n uuden tietosuojalainsäädännön vaatimien tarkistusten toteuttaminen kansalliseen lainsäädäntöön. Samalla on valmistaudutaan EU:n tietosuojauudistuksen seuraaviin askeliin, kun komissiolta odotetaan vielä vuoden 2016 lopulla joitakin uusia sektorikohtaisia säädösehdotuksia (tietoyhteiskunnan tietosuojadirektiivi, unionin toimielimiä koskevat tietosuojasäännöt). Suomen tavoitteena on, että EU:n toimielimiä koskevan tietosuoja-asetuksen laatimisessa löydetään oikea tasapaino asiakirjajulkisuuden ja henkilötietojen suojan välillä. Suomi onnistui yhdessä muiden Pohjoismaiden kanssa toteuttamaan tämän neuvottelutavoitteen yleistä tietosuoja-asetusta koskevissa neuvotteluissa niin, että asetukseen lisättiin asiakirjajulkisuuden huomioiva artikla.

Vireillä on myös Euroopan neuvoston henkilötietojen suojaa koskevan yleissopimuksen uudistaminen, jonka osalta neuvosto valtuutti komission osallistumaan EU:n puolesta neuvotteluihin.

Suomi on tyytyväinen siihen, että pitkien neuvottelujen jälkeen EU ja Yhdysvallat ovat hiljattain allekirjoittaneet sopimuksen, joka koskee henkilötietojen suojaamista siirrettäessä ja käsiteltäessä henkilötietoja terrorismin ja rikollisuuden torjuntaa varten (EU-USA tietosuojasopimus). Suomi valmistautuu sopimuksen lopulliseen hyväksymiseen. Sopimuksen tekeminen edellyttää myös Euroopan parlamentin suostumusta. Suomi on pitänyt myös tärkeänä, että EU-tuomioistuimen kumoaman Safe

Harbor -järjestelyn tilalle on neuvoteltu uusi Privacy Shield -järjestely, jotta transatlanttinen tietojen siirto kaupallisessa tarkoituksessa voi jatkua tavalla, joka riittävällä tavalla varmistaa henkilötietojen suojan. Uutta järjestelyä koskeva päätös on tehty kesällä 2016. On kuitenkin tärkeää, että järjestelyn toimivuutta arvioidaan vastaisuudessa säännönmukaisesti.

Suomi edellyttää komissiolta viimeistään vuonna 2017 horisontaalisia ehdotuksia lentoyhtiöiden oikeudesta luovuttaa lentomatkustajia koskevia tietoja (PNR-tiedot) kolmansiin maihin. PNR-tietoja käytetään terrorismin ja muun vakavan kansainvälisen rikollisuuden ehkäisemiseen ja torjumiseen. Suomi katsoo, että asia tulee järjestää EU-tasolla, jotta tietojen luovutuksissa noudatettaisiin samoja sääntöjä koko EU:n alueella. Uutta EU-järjestelyä esim. mallisopimuksen muodossa tarvitaan, koska yhä useamman EU:n ulkopuolisen maan lainsäädäntö edellyttää, että maahan tai maasta lentävien lentoyhtiöiden on annettava viranomaisille sähköinen pääsy PNR-tietoihin ennen kuin matkustaja saapuu tai lähtee maasta. Samaan aikaan EU:n tietosuojalainsäädännön mukaan henkilötietoja voi siirtää vain sellaiseen kolmanteen maahan, joka takaa riittävän tietosuojan tason. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että EU:n lentoyhtiöt eivät voi siirtää PNR-tietoja kolmanteen maahan, ellei kyseisen kolmannen maan kanssa ole tehty sopimusta, jossa varmistetaan riittävä tietosuojan taso siirrettäville PNR-tiedoille. Nykytilanne on sekä lainsäätäjän (lukuisia EU-kolmasmaasopimuksia) että eurooppalaisten lentoyhtiöiden kannalta kestämätön, koska joidenkin kolmansien maiden lainsäädännön mukaan PNR-tietojen antamatta jättäminen voi johtaa lentoyhtiöiden sakottamiseen tai lentoliikenteen pysäyttämiseen. Suomi edellyttää komission toimenpiteitä heti kun EU-tuomioistuin on (syksyllä 2016) antanut ratkaisunsa EU:n PNR-sopimuksesta Kanadan kanssa. Parhaillaan neuvottelut PNR-sopimuksesta on vireillä Meksikon kanssa.

7 EU-KANSALAISUUS, AVOIMUUS JA HYVÄ HALLINTO

Suomi osallistuu aktiivisesti Euroopan unionin vaalilain (s.o. vaalisäädös) uudistamiseen, jota koskevan ehdotuksen Euroopan parlamentti teki vuonna 2015. EP:n tavoitteena on, että uudet säännöt olisivat käytössä vuoden 2019 EP-vaaleissa. Uudistusehdotusten voidaan katsoa osaltaan tehostavan EP-vaalien toimittamista ja lisäävän niiden kiinnostavuutta äänestäjien keskuudessa. Suomi kuitenkin katsoo, että yleiseurooppalaisia ehdokaslistoja ei voida pitää pienten jäsenvaltioiden edun mukaisina, koska eurooppalaisille puolueille varatut paikat käytännössä pienentäisivät kansallisten edustajien lukumäärää. Suomi ei myöskään kannata ehdotettua ajankohtaa ehdokasluetteloiden vahvistamispäiväksi eikä ehdotusta, jonka mukaan EP määräisi itse vaalien ajankohdan neuvostoa kuultuaan.

EU-kansalaisaloiteinstrumentin kehittämistä nykyistä käyttäjäystävällisemmäksi on jatkettava, koska tämä parantaisi osallistuvan demokratian toteutumista. EU-kansalaisaloiteasetuksen soveltamisesta on nyt saatu käytännön kokemusta ja myös siihen liittyvät ongelmat ovat hahmotettavissa (komissio on toistaiseksi saanut 56 pyyntöä rekisteröidä ehdotettu kansalaisaloite, joista se on rekisteröinyt 36 aloitetta; komissio on toistaiseksi antanut tiedonannot kolmen aloitteen osalta). Osa käyttäjäystävällisyyden parantamiseen tähtäävistä muutoksista voitaisiin toteuttaa soveltamiskäytännöllä ilman, että EU-kansalaisaloiteasetusta muutettaisiin, ja osa voitaisiin toteuttaa delegoiduin säädöksin tai täytäntöönpanosäädöksin. Suomi vaikuttaa keskusteluun kansalaisaloiteinstrumentin kehittämiseksi myös uuden REFIT-foorumin kautta.

Suomen keskeisenä EU-vaikuttamisen kohteena on jatkossakin unionin toiminnan avoimuusmyönteisen kehityksen turvaaminen, ottaen huomioon myös Lissabonin sopimuksen nimenomainen tavoite lisätä unionin toiminnan avoimuutta. Suomi vaikuttaa siihen, että komissio vetäisi pois vuonna 2008

antamansa ehdotuksen asiakirjajulkisuutta EU:ssa säätelevän avoimuusasetuksen uudistamiseksi, koska neuvottelut eivät ole edenneet vuosiin komission ja neuvoston halutessa kaventaa avoimuutta ja EP:n lisätä sitä. Tärkeää olisi viiveettä hyväksyä komission vuonna 2011 tekemä uusi ehdotus, jolla avoimuusasetuksen soveltamisala laajennettaisiin Lissabonin sopimuksen mukaisesti kattamaan kaikki unionin toimielimet.

Suomi valmistautuu ottamaan kantaa myös komission tulevaan ehdotukseen toimielinten väliseksi sopimukseksi, jolla on tarkoitus kehittää komission ja EP:n avoimuus- eli ”lobbari”-rekisteriä.

Euroopan parlamentin kesäkuussa 2016 antama uusi päätöslauselma eurooppalaisesta hallintosäädöksestä vastaa Suomen tavoitteita saada aikaan yleissäädös varmistamaan, että unionin toimielimet, elimet ja laitokset tukeutuvat tehtäviään hoitaessaan avoimeen, tehokkaaseen ja riippumattomaan eurooppalaiseen hallintoon, SEUT 298 artiklan nojalla. Suomi jatkaa aktiivista vaikuttamista hankkeeseen tarjoamalla kokemuksiaan ja asiantuntemusta hyvän hallinnon kansallisista säännöksistä. Suomi edellyttää, että komission työohjelmaan sisältyy vastaus EP:n päätöslauselmaan.

Koska Suomi on kansallisesti panostanut sähköisen osallistumisen ja vaikuttamisen kehittämiseen, Suomi seuraa kiinnostuksella Euroopan parlamentissa valmisteilla olevaa oma-aloitemietintöä sähköisen demokratian mukanaan tuomista mahdollisuuksista ja haasteista EU:ssa. Oma-aloitemietintö ja EP:ssa asiasta valmistunut selvitys taustoittavat ja pohtivat digitalisaation ja uuden teknologian tuomia mahdollisuuksia kansalaisten poliittisten vaikutusmahdollisuuksien vahvistamiseksi EU:ssa.

8 OIKEUDELLISEN YHTEISTYÖN ULKOSUHDEULOTTUVUUS

Suomi vaikuttaa ja antaa tukensa sille, että EU toimii tehokkaasti ja rakentavasti Haagin kansainvälisen yksityisoikeuden konferenssissa. Se on kansainvälisen yksityisoikeuden alan keskeisin toimija ja sen puitteissa on neuvoteltu kymmeniä erittäin tärkeitä kansainvälisiä sopimuksia perhe- ja siviilioikeuden alalla. EU on Haagin konferenssin jäsen ja EU-lainsäädäntö perustuu monelta osin Haagin sopimuksiin. Tärkein Haagissa vireillä oleva hanke on pyrkimys aikaansaada maailmanlaajuinen yleissopimus tuomioiden rajat ylittävästä tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa (tuomioita koskeva yleissopimus, ”Judgments Project”). Neuvosto on keväällä 2016 valtuuttanut komission aloittamaan neuvottelut yleissopimuksesta EU:n puolesta.

Suomi pitää tärkeänä myös sitä, että EU on jo liittynyt joihinkin Haagin perheoikeudellisiin yleissopimuksiin ja sitä, että EU liittyy ripeästi muihin neuvoteltuihin yleissopimuksiin. Liittymisprosesseista vireillä on edelleen Haagin vuoden 1996 lastensuojelusopimuksen ratifiointi.

Suomi tukee Haagin kansainvälisen lapsikaappaussopimuksen mahdollisimman laajaa soveltamista maailmassa edellyttäen, että sopimukseen liittyvät maat varmistavat sopimuksen tehokkaan täytäntöönpanon. Sopimusosapuolten keskusviranomaisen rooli on tässä keskeinen. Suomi on aktiivisesti vaikuttanut siihen, että EU:ssa on pyritty löytämään toimiva ja käytännöllinen ratkaisu siihen, miten uudet sopimukseen liittyneet valtiot hyväksytään ilman tarpeetonta viivettä ja niin, että jäsenvaltioiden erilaiset tarpeet huomioidaan. Tähän ratkaisuun perustuvia ns. valtuutuspäätöksiä on tälläkin hetkellä neuvostossa vireillä useita. Ratkaisun toimivuutta on seurattava ja tarvittaessa entisestään sujuvoitettava.

Tietyt keskeiset siviilioikeuden alan EU-instrumentit on EU:n tekemillä sopimuksilla ulotettu EU:n rajojen ulkopuolelle niin, että yhteistyö kattaa myös Sveitsin, Norjan ja Islannin (”Lugano-maat”).

Suomi on tukenut sitä, että komission johdolla jatketaan edelleen neuvotteluja oikeudellisen yhteistyön laajentamiseksi näiden maiden kanssa asiakirjojen tiedoksiantoa ja todisteiden vastaanottamista varten. Suomi tukee myös sen selvittämistä, voitaisiinko Luganon sopimus avata myös uusille kolmansille maille.

Rikosoikeudellisen yhteistyön alalla Suomen keskeisenä tavoitteena on vaikuttaa siihen, että EU:n ja Euroopan neuvoston rikosoikeudelliset instrumentit muodostavat johdonmukaisen ja ristiriidattoman kokonaisuuden: EU:n tulee jatkossakin vain poikkeustapauksissa neuvotella monenvälisten järjestelyjen rinnalle kahdenvälisiä (EU-kolmasmaa) oikeudellisen yhteistyön sopimuksia. EU:n oikeudellisen yhteistyön sopimuksista tärkein on EU-US oikeusapusopimus, jonka säännönmukainen arviointi on tärkeää. On tärkeää, että myös muiden alojen kansainvälisiin sopimuksiin sisältyvät rikosoikeudellisia säännökset valmistellaan huolella.

EU:n ja Yhdysvaltojen välinen jatkuva vuoropuhelu ja yhteistyö mm. maahanmuuttoon, terrorismin vastaiseen toimintaan, lasten seksuaaliseen hyväksikäyttöön, sekä tietoverkkorikollisuuteen ja tietosuojaan (ks. luku 6) liittyvissä kysymyksissä on tärkeää. EU:n ja Yhdysvaltojen välillä neuvoteltavaan vapaakauppasopimukseen (TTIP, Transatlantic Trade and Investment Partnership) sisältyy myös oikeudellisia kysymyksiä, joista tärkeä on erityisesti sopimuksen osaksi kaavailtu investointisuoja sekä sitä koskevan sijoittajan ja valtion välisen riitojenratkaisun (ISDS) mahdollinen vaikutus valtion sääntelyoikeuteen.

EU-Venäjä -suhteita on leimannut vakava ulkopoliittinen kriisi ja korkean tason yhteistyön jäädyttäminen Venäjän kanssa. Kriisiä edeltävässä vaiheessa Venäjä oli liittynyt useisiin kansainvälisissä järjestöissä hyväksyttyihin oikeudellisiin instrumentteihin, kuten Haagin kansainvälisen yksityisoikeuden konferenssin sekä Euroopan neuvoston yleissopimuksiin. Oikeusalan yhteistyötä on jatkettu Venäjän kanssa kahdenvälisesti virkamiestasolla (Suomen OM:llä yhteistyöohjelmat Venäjän OM:n ja pääsyyttäjänviraston kanssa) sekä mm. Euroopan neuvoston hankkeiden muodossa.

Suomi pitää tärkeänä itäisen kumppanuuden yhteistyön (Armenia, Azerbaidzhan, Georgia, Moldova, Ukraina ja Valko-Venäjä) jatkumista myös oikeussektorilla niin, että säännönmukaisia (ministeri)tapaamisia ja oikeuspaneelien järjestämistä jatketaan. Kumppanuuden tavoitteena on tukea maiden poliittisia ja taloudellisia uudistuksia sekä demokratian, oikeusvaltiokehityksen, vakauden ja vaurauden vahvistumista alueella mm. panostamalla korruption torjuntaan. Suomi vaikuttaa siihen, että yhteistyön avulla edistetään maiden liittymistä YK:n, Euroopan neuvoston ja Haagin keskeisiin monenvälisiin yleissopimuksiin (erityisesti ihmisoikeussopimukset Valko-Venäjän osalta), jotta kansainvälinen oikeudellinen yhteistyö olisi konkreettisesti mahdollista ja tehokasta näiden maiden kanssa. On tärkeää, että maat jatkavat oikeusvaltiouudistuksiaan ja sitoutuvat eurooppalaisiin standardeihin.

9 KULUTTAJAN OIKEUDET SISÄMARKKINOILLA JA EUROOPPALAISEN YHTIÖOIKEUDEN KEHITTÄMINEN

EU:n kuluttajansuojalainsäädännön oikein kohdennettua harmonisointia digitaalisten sisämarkkinoiden toimivuuden edistämiseksi ja rajat ylittävän sähköisen kaupan helpottamiseksi on jatkettava. Direktiivineuvotteluissa tavaroiden verkkokaupasta ja digitaalisia sisältöjä koskevista sopimussäännöistä Suomi vaikuttaa aktiivisesti torjuakseen mahdollisimman tehokkaasti sopimusoikeudellisten säännösten hajaantumisen myyntikanavan ja tarjottavan kulutushyödykkeen mukaan, ja pyrkii siten ehkäisemään sääntelyn monimutkaistumisen niin yritysten, kuluttajien kuin valvontaviranomaisten kannalta.

On myös huomioitava, että tavaroiden etämyynnin osalta direktiivi aiheuttaisi joukon merkittäviä muutoksia Suomen kansalliseen lainsäädäntöön. Suomen neuvottelutavoitteiden mukaista on, että neuvotteluissa keskitytään ensin digitaalista sisältöä koskevaan direktiiviehdotukseen. Suomi pitää myös tervetulleena komission käynnistämään tiettyjen EU:n kuluttajansuojasäädösten kokonaisvaltaisempaa tarkastelua (REFIT), mutta katsoo, että tarkastelu pitäisi laajentaa kattamaan kuluttajansuojan koko kenttä. Lainsäädäntöä tulisi yksinkertaistaa pyrkimällä sektorikohtaisesta erityissääntelystä kaikenlaisia hyödykkeitä koskevaan yleissääntelyyn.

Suomi kannattaa yleisesti matkustajien oikeuksien kehittämistä eri liikennemuotojen erityispiirteet huomioon ottaen, ja näin ollen myös lentomatkustajien oikeuksiin liittyvien asetusten uudistamista. Uudelleentarkastelun tarkoituksena on ollut mm. selkeyttää vastuun rajoittamista poikkeuksellisissa olosuhteissa, korvausmääriä, matkustajien uudelleenreitityksen toimivuutta, riskinjakoa toimitusketjun operaattoreiden kesken sekä muita kysymyksiä.

EU:n yhtiöoikeuslainsäädännön uudistamista on jatkettava komission vuonna 2012 julkaiseman yhtiöoikeudellisen ja yritysten hallintotapaa koskevan laaja-alaisen toimintasuunnitelman pohjalta. Suomi suhtautuu myönteisesti kaikkiin toimiin, joilla tehostetaan pk-yritysten toimintaa. Suomi kannattaa erityisesti sitä, että yhtiön perustaminen ja rekisteröinti on mahdollisimman helppoa ja että yhtiön sisäisissä suhteissa sovelletaan mahdollisimman laajasti sopimusvapautta. Yhtiöoikeuden kehittämisen tulee perustua yritysten ja niiden sidosryhmien todennettuihin tarpeisiin. Suomi kannattaa rajat ylittäviä hankkeita kuten kotipaikan siirtoa koskevan direktiivin aikaansaamista, yritysten rajat ylittävien jakautumisen helpottamista direktiivillä sekä yhtiörekisterien yhteyksien parantamista koskevia hankkeita.

Suomi suhtautuu edelleen myönteisesti myös direktiiviehdotukseen naisten määrän lisäämisestä yritysten hallintoelimissä. EU-tasoiset toimenpiteet, joilla hallintoelinten jäsenten valinnassa noudatettavat yleiset periaatteet yhtenäistetään koko Euroopassa, ovat Suomen kaltaisen pienen markkina-alueen kannalta edullisempi tie kuin puhtaasti kansallinen sääntely. Viimeisimmässä neuvottelupohjassa asetetaan vähimmäistavoitteeksi, että laskentatavasta riippuen 25–30 % julkisesti noteerattujen yhtiöiden toimivaan johtoon kuulumattomista johtokunnan jäsenistä on aliedustetun sukupuolen edustajia vuoteen 2022 loppuun mennessä.